
LŐRINCZ GÁBOR

IDENTITÁSJELŐLŐ ELEMEEK EGY DÉLNYUGAT-SZLOVÁKIAI KISVÁROS NYELVI TÁJKÉPÉBEN¹

1. Bevezetés

Dolgozatomban egy magyar többségű délnyugat-szlovákiai kisváros, Bős nyelvi tájképének, vizuális nyelvhasználatának azon vonatkozásait mutatom be, amelyek a település lakosságának erős magyar identitását reprezentálják. Mivel munkám során a vizuális nyelvhasználat lehető legtágabban vett értelmezéséből indulok ki – mely szerint a nyelvi tájkép a térben található jelek összessége –, ezért a feliratok nyelvén kívül azok elhelyezkedését, színét, a kontextusukat adó szimbólumok rendszerét is figyelembe veszem: „A tájkép értelmezésekor a jelek és hordozóik jellemzői (anyaga, mérete, színe stb.), térbeli elhelyezkedése és egymáshoz való viszonya (egymás mellett, alatt, egymással szemben stb.) egyaránt fontosak. A nyelvi tájkép kutatása segít a kulturális változatosság, a csoporton belüli és csoportok közötti viszonyok és még számos társadalmi jelenség jobb megértésében” (Szabó 2015).

2. Elméleti alapvetés

Dolgozatomban a nyelvi tájkép szűkebb értelemben vett, alapvető definíciójából indulok ki, amely szerint: „Az adott terület, régió vagy városi agglomeráció nyelvi tájképét a hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanevek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái adják” (Landry–Bourhis 1997: 25). Bár ez a meghatározás bizonyos szempontból túl általános, mégis nagyon fontos, mivel ezt továbbgondolva születtek meg azok a meghatározások, amelyek tágabban értelmezik, különböző szempontok szerint rétegezik a nyelvi tájkép és a vizuális nyelvhasználat fogalmát és vizsgálati lehetőségeit. A tágabb értelmezések létrejöttét többek között az indokolja, hogy az alapvető meghatározásban csak hat (jelzőtábla)típus szerepel, pedig a variációk száma jóval nagyobb, illetve, hogy folyamatosan alakulnak ki újabb számításba veendő felületek: pl. elektronikus kivetítő panelek, interaktív érintőképernyők, fénycsövek, különböző formájú felfújható felületek stb. (vö. Gorter 2013: 191–2). „A tágabb értelmezés szerint a kutatások magukban foglalják az olyan kiegészítő elemek, mint például a fotók, dokumentumok, névjegyek vagy

1 A dolgozat a Visegrad Scholarship Program anyagi támogatásával készült az #51910801 számú szerződés keretén belül.

épp a termékek címkézésének vizsgálatát, valamint akár az öltözködésben, táplálkozásban, zenében, építészetben megjelenő azon szimbólumokét, amelyek az adott nyilvános térben élő emberek révén formálják a nyelvi tájképet” (Csernicskó 2016: 91), de ide sorolhatjuk „a kisebb, véletlenül leejtett és otthagyt papírlapokat, szemetet, illetve az emlékművek koszorúinak szövegeit...” (Laihonen 2012:33), vagy akár a különböző járműveken, étlapokon, honlapokon található feliratokat, képeket, szimbólumokat is. A legtágabb értelmezés szerint: „A nyelvi tájképet a környezetünkben található jelek (szövegek, képek stb.) alkotják” (Szabó 2015).

Azt is érdemes szem előtt tartani, hogy a nyelvi tájkép esetében: „Olyan megközelítésről van szó, amely egyaránt merít a szociolingvisztika, a szemiotika, a folklorisztika, a történettudomány, a jogtudomány, a földrajztudomány vagy éppen a történeti névtan eredményeiből” (Bartha–Laihonen–Szabó 2013: 13), emellett pedig a kommunikáció, szociológia, közgazdaságtan, tájépítészet, pszichológia és oktatás területeihez is szorosan kapcsolódik (vö. Gorter 2017: 38). Ennek következtében a fő kutatási irányokban is eltérő nézőpontok érvényesülnek. Ilyenek például a következők:

- A szemiotikai szemléletben a nyelvi és vizuális diskurzusokon kívül előtérbe kerül a térelmélet, valamint a folyamatokat irányító politikai és gazdasági tényezők (vö. Jaworski–Thurlow 2010: 18, Tódor 2018: 113).
- A geoszemiotikai megközelítésmód azt vizsgálja, hogy a hely szemiotikájában milyen szerepe van azoknak a nem nyelvi elemeknek, amelyek segítségével a nyelv közvetve vagy közvetlenül megjelenítődik az anyagi világban (vö. Scollon–Scollon 2003: i, Holecz–Bartha–Varjasi 2016: 75).
- A nyelvökológiai nézőpont a nyelvek egymás közti és társadalmi összefüggéseit, valamint az egyén és az általa használt nyelvek közötti kapcsolatokat, illetve ennek a három tényezőnek a viszonyrendszerét vizsgálja (vö. Haugen 1972/2001: 65, Bartha 1999: 131–134).
- A nexuselemzés „lehetővé teszi emberek, helyek, diskurzusok és tárgyak, illetve azok történelmi fejlődésének vizsgálatát és a lehetséges kimenetek előrejelzését” (Holecz–Bartha–Varjasi 2016: 77, vö. Scollon–Scollon 2004: viii).
- A szuperdiverzitás elmélete szerint a mai (nyugati) társadalmakat a mobilitás, komplexitás és megjósolhatatlanság jellemzi, ami az internetnek és a technológia fejlődésnek köszönhető, mivel lehetővé tették az információs terek újraszerveződését, átalakulását (vö. Bloomaert 2013: 8–10).
- Az etnográfiai szempont (ELLA) figyelembe vételével nemcsak a nyelvi tájképet alakító közösségek eloszlásáról, hanem azok rétegzettségéről is képet kaphatunk (vö. Holecz–Bartha–Varjasi 2016: 77, Bloomaert–Maly 2014).

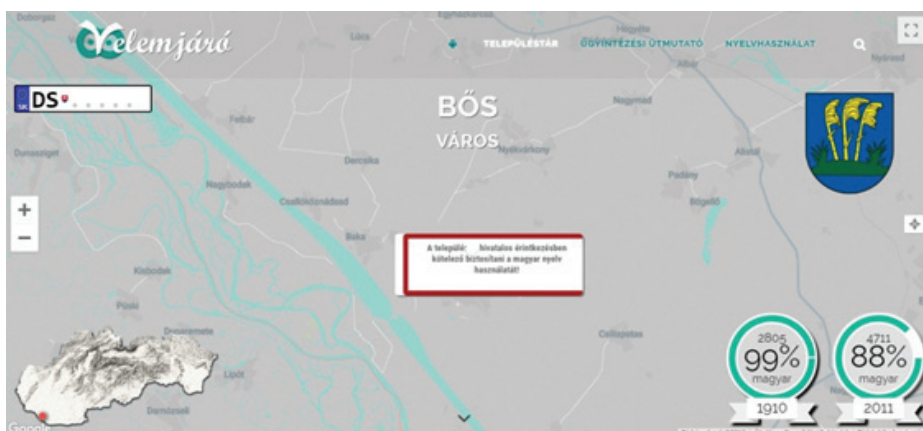
- Végezetül pedig a nyelvpolitikai nézőpont arra koncentrál, hogy milyen a vizuális térben megjelenő nyelvek (törvényileg szabályozott) viszonya. A felsorolt szempontok mellett (vagy akár ezeken belül) természetesen pl. helyesírási, fordítási, nyelvvideológiai, névszemiotikai, gazdasági stb. szemszögből is vizsgálható a vizuális nyelvhasználat, illetve a különböző intézmények (pl. iskolák, hivatalok stb.) nyelvi tájképe.

A továbbiakban vizsgáljuk meg, melyek azok az identitás-összetevők, amelyek jelen dolgozat szempontjából megkerülhetetlenek. Elsődlegesnek természetesen a nyelvet kell tekintenünk, hiszen: „Az identitás sajátos szerveződésű kognitív struktúra, amely az ember társadalmiasulásának, környezetébe való belenövekedésének, szakszóval szocializációjának folyamatában alakul ki. A nyelv az ember kognitív felszereltségének része, ennek következtében egész mentális tevékenységünk, így az identitás kialakulása is a nyelvvel, a nyelv közvetítésével zajlik” (Kiss 2007: 806). Ezen kívül fontos identitásjelölők még a nemzeti zászló, a Szent Korona, a Himnusz, a Szózat és a kiemelkedő történelmi eseményekhez kapcsolódó ünnepek (W1), illetve az olyan – közös eredetet jelképező – szimbólumok is, mint pl. a turul vagy a csodaszarvas (vö. Pál-Újváry 2001: 76–77, 391).

Az utóbbi pár évben a különböző csallóközi települések nyelvi tájképével több kutató is foglalkozott (vö. pl. Bauko 2018, Laihonen 2012, Laihonen-Csernicskó 2017, Misad 2016), Bős vizuális nyelvhasználatát azonban – tudomásom szerint – rajtam kívül eddig még senki nem vizsgálta.

3. Példaanyag

Bős elhelyezkedésével, demográfiai adataival stb. kapcsolatban hasznos információkat nyújt a www.velemjaro.sk honlap (W2):

1. kép: Bős nyelvkörnyezeti vonatkozásai

A weboldalról megtudhatjuk, hogy a város hol helyezkedik el Délnyugat-Szlovákiában (balra lent), hogy a Dunaszerdahelyi járáshoz tartozik (ezt a bal felső sarokban található rendszámtábla DS jelzése mutatja), hogy a településen a hivatali nyelvhasználatban kötelező biztosítani a magyar nyelvet (középen), illetve, hogy hogyan változott meg a szlovák–magyar lakosság számaránya az elmúlt száz évben (jobbra lent). A fenti információkon kívül pl. még azt is szemlélteti a honlap, hogy hogyan változott a település neve az első írásos említés (1102) óta, illetve, hogy milyen vármegyékhez tartozott a történelem során. Véleményem szerint ezt a területet is Bős nyelvi tájképéhez tartozónak tekinthetjük, hiszen a településre vonatkozó szöveges és vizuális információk összességét tartalmazza. Erre annál is inkább szükség van, mert a város hivatalos weboldalán nem találunk olyan információcsomagot, amely ennyire sokrétűen és komplex módon ragadná meg a figyelmünket. A honlap ennek ellenére viszonylag jól felépített és hasznos információkat tartalmaz: „A menürendszer komplex, jól áttekinthető és gyorsan értelmezhető. A főoldalon futó hírfolyam a helyi aktualitásokról tájékoztat, amelyek elsősorban a helyi közösségnek szólnak, ezért a kifelé irányuló imázsteremtést kevésbé támogatják. Ugyanakkor lehetőség van 3D-ben is virtuális sétát tenni a városban, ami pedig éppen ez utóbbit segíti elő. Az oldal nyelvi heterogenitását azonban az mutatja, hogy egyes menüpontok alatt a magyar nyelvű felület választása ellenére is szlovákul jelenik meg a tartalom” (Tóth 2018: 57).

Bár a főváros, Pozsony közelsége egyre inkább érezhető a lakosság összetételében, de a bősiek túlnyomó része még magyar anyanyelvű és erős magyar identitású (a város vezetését is beleértve). Jól szemlélteti ezt a település honlapján a város nevével kapcsolatban olvasható néhány gondolat is: „Aztán, 1948-tól hivatalosan Gabčíkovo lett a helységnév – a lakosság megkérdezése nélkül. Az új helységnévet a szlovák Gabčík családnévből rögtönözték, és hatósági erőszakot alkalmazva vezették be. (Jozef Gabčík – élt 1912 és 1942 között – volt a német megszállókat megszemélyesítő R. Heydrich elleni, 1942-ben Prágában elkövetett merénylet egyik résztvevője.) A valóságban Bős lakossága számára és a csallóköziek részére egyaránt Bős volt és maradt a község igazi neve!” (W3).

Nézzük meg a továbbiakban, milyen kép fogadja a településre látogatókat. A kisváros határait minden oldalról kétnyelvű táblák jelzik, amelyeken felül a szlovák, alul pedig a magyar megnevezés helyezkedik el. Az erős magyar identitást mutatja, hogy a város határát jelölő táblák közül kettőn rovásírással írat is található. A táblát nem az önkormányzat készítette, hanem a település egyik székelőföldi testvérvárosa, amit a hátulján lévő feliratból tudunk meg. Mivel valaki úgy gondolta, hogy a többi táblára is fel kellene kerülnie a rovásfeliratnak, ezért azt egy további helyen is bekarcolta a magyar nyelvű városnév alá, illetve (elképzeltető, hogy valaki más, függetlenül a bekarcoló személytől) magyar trikolt is ragasztott a magyar megnevezés közepére.

2. kép: Településnév-táblák

Nem kell messzire menni ahhoz, hogy a magyar nyelv és kultúra presztízsének további bizonyítékára leljünk a városkában, hiszen a határjelző táblák közül háromtól néhány méternyire többnyelvű üdvözlőszövegek olvashatók, melyeknek bal oldalán a településnév először magyarul, majd szlovákul van feltüntetve, a jobb oldali szöveg pedig magyar, szlovák és német nyelvű. Számunkra ettől azonban sokkal érdekesebb a feliratok színkombinációja, ami egyértelműen a magyar nemzeti lobogót idézi meg: a magyar felirat piros, a szlovák fehér, a német pedig zöld.

3. kép: Háromnyelvű és -színű üdvözlőszöveg

Mielőtt azt gondolnánk, hogy egyedi esettel állunk szemben, lássunk két további példát. Az első egy vízerőművel kapcsolatos irányjelző tábla, amelyen a település szlovák neve piros, a vízerőmű és szlovák megfelelője (ebben a sorrendben egymás alatt) fehér, a város magyar neve pedig zöld színnel van feltüntetve. Ez a színösszeállítás talán azt próbálja ellensúlyozni, hogy a vízerőmű táblái, feliratai néhány kivételtől eltekintve kizárólag szlovák nyelvűek.

4. kép: Vízérőmű-trikolor

A második a városi könyvtár, melyen ugyan kétnyelvű felirat található – és a szlovák tekinthető elsődlegesnek, mivel bal oldalon helyezkedik el –, de a háttérszín fehér, a betűk pirosak, az őket körülvevő keretek pedig zöld színűek mind a magyar, mind a szlovák nyelvű szöveg esetében.

5. kép: A könyvtár egyik felirata

A Bős testvértelepüléseit felsoroló tábla – amely a városháza előtt helyezkedik el, és amelyen a magyar nyelv az elsődleges – szintén újabb, az erős magyar identitásra vonatkozó konnotációt hordoz, mivel rajta háttérként a Szent Korona jelenik meg, amely többek között az országhatárok feletti összetartozás szimbóluma.

6. kép: Bős testvértelepülései a Szent Koronával

A testvértelepülések táblájához szorosan kapcsolódik a város piacterén található székely kapu, amelyen a következő felirat olvasható: *Bős – Csíkszentmihály – Enese összetartozunk*. A településen egy másik székely kapu is található a Hóstád elnevezésű panzió udvarában.

7. kép: Székely kapuk

Ennek a panziónak – amely nevében kissé torzult formában őrzi a 16. századi német betelepítés emlékét (Hochstadt = felsőváros) – további identitásjelölő eleme a legmagasabb pontján található turulmadár (a kép jobb felső sarkában).

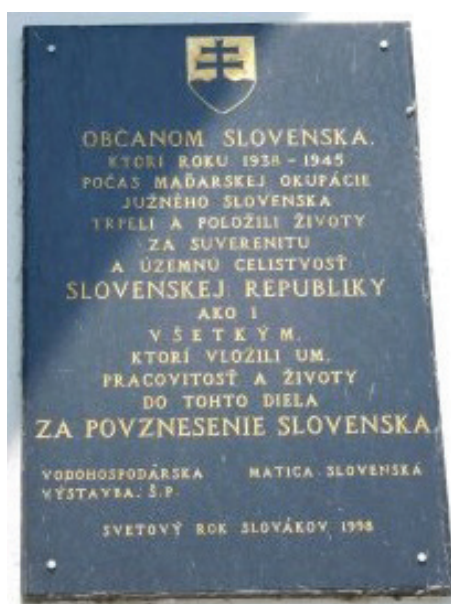
8. kép: Hóstád Panzió a turulmadárral

Az erős magyar identitás mutatója az is, hogy a CSEMADOK (eredetileg Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, ma Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség) bősi alapszervezete a magyar történelem és kultúra fontos eseményeihez kapcsolódva minden évben különféle megemlékezéseket, rendezvényeket szervez. A legutóbbi ilyen jellegű megmozdulás a Himnusz éneklésének betiltása ellen történt, az azt megelőző pedig a trianoni békediktátum évfordulóján a nemzeti összetartozás jegyében.

9. kép: Trianon-plakát a CSEMADOK ajtaján

Amit az egyik nemzet veszteségként él meg, azt a másik szinte minden esetben győzelemként. Ez a helyzet azonban néha a visszájára fordulhat, amit jól szemléltet a Bőshöz tartozó vízerőmű egyik szlovák nyelvű emléktáblája is, amelyet 1998-ban emelt a Matica slovenská – a szlovák kulturális egyesület – az 1938–45 közötti magyar megszállás szlovák áldozatainak emlékére. Azért tartom fontosnak bemutatni ezt a táblát is, mert eredetileg a településen akarták elhelyezni, de az elképzelést nem tudták kivitelezni az erős magyar identitás-tudat miatt.

10. kép: A Matica slovenská emléktáblája

Az erős kisebbségi identitás, illetve annak kinyilvánítása a nyelvi tájképben azonban nem mindenkinek szimpatikus. Éppen ezért néha előfordul, hogy a kulturális minisztérium munkatársai – az ún. nyelvrendőrök – lakossági bejelentések alapján terepszemlélt tartanak, és ellenőrzik, hogy a közterületeken található feliratok megfelelnek-e a kisebbségi nyelvhasználati törvényben² foglaltaknak. Ez történt 2016-ban Bősön is, amikor az önkormányzat utasítást kapott az 1848/49-es szabadságharc emlékművén található egynyelvű magyar szöveg kétnyelvűsítésére. A város vezetése nagyon frappánsan oldotta meg a helyzetet: a szöveget (Az államalapítás ezredik évfordulójára állította [sic!] Bős Község Önkormányzata) letakarta egy táblával, amelyen római számmal szerepel az ezer (M), a Szent Korona és a kétezer (MM). Így a szobron már nem-

2 Zákonn 184/1999 Z.z. o používaní jazykov národnostných menšín <https://www.zakony-preludi.sk/zz/1999-184> (2019. 12. 19.)

csak a turul és a szabadságharc dátuma, hanem egy további magyarságszimbólum is szerepel. Érdekes, hogy a millecentenárium emlékére emelt kopjafa (amelyet világfa díszít Nappal és Holddal) egynyelvű magyar feliratát nem nehezményezték. Nehezményezték viszont, hogy a többségben lévő magyar nemzetiségű képviselők neve a város honlapján nem a szlovákban, hanem a magyarban megszokott – tehát pl. Nagy György és nem György vagy Juraj Nagy – sorrendben jelenik meg, illetve néhány hónappal később (szintén lakossági bejelentés alapján) azt is, hogy a hangosbemondóban először magyar nyelven hallhatók a közérdekű közlemények. A képviselők neveinek sorrendjét a honlapon azóta megváltoztatták, és ugyan már a hirdetmények beköszönőjét is szlovákul mondják el először, de a magyar nyelvű tartalmi rész változatlanul megelőzi a szlovákot.

11. kép: Kopjafa és szabadságharc-emlékmű

Az erős magyar identitás nemcsak az önkormányzat felirataiban, hanem egyházi vonatkozásban is megnyilvánul. A templomudvaron pl. néhány éve elhelyeztek egy szobrot, amelyen a tízparancsolat csak magyar nyelven olvasható, emellett pedig a templom nemrégiben kicserélt ólomüveg ablakait is magyar szentek alakjai díszítik (Szent László pl. a királyi Magyarország körvonalai felett jelenik meg). A Szentháromság tér 1890. augusztus 20-án állított névadó szobrát nemrégiben felújították, így a kisebbségi nyelvhasználati törvény értelmében azon is el kellett volna helyezni egy szlovák nyelvű kiegészítő táblát. A kulturális minisztérium munkatársai 2016-ban erre fel is szólították az egyház helyi képviselőit – elképzelhető, hogy a kétnyelvűsítés szándékát az emlékmű állíttatásának dátuma is motiválta –, de a szobor feliratában jelen pillanatig nem történt változás.

12. kép: Egyházi feliratok és szimbólumok

A magyar nyelv – egyedüli kódként – gyakran jelenik meg különböző rendezvényekkel, eseményekkel kapcsolatos reklámtáblákon, óriásplakátokon is. Ezek a felületeken ritkábban találkozunk identitásjelölő szimbólumokkal, de azért van kivétel, mint pl. a Nimród Harcosai Sportegyesület neve és logója (középen). A reklámtáblák egy része ugyan csak közvetve kapcsolódik Bőshöz, hiszen a környező településeken megrendezett eseményekre hívja fel a figyelmet, viszont a Dunaszerdahelyi járás egészének erős magyar (nyelvi) identitását jól mutatja.

13. kép: Egynyelvű magyar feliratok

4. Összegzés

Dolgozatomban Szlovákia legfiatalabb városának nyelvi tájképét vizsgáltam abból a szempontból, hogy hogyan jelennek meg benne a magyar identitást jelölő nyelvi és nem nyelvi vonatkozások. A dolgozatból kiderül, hogy a nemzeti(ségi) identitás megőrzése, kifejezése nemcsak az önkormányzatnak és az egyháznak, hanem a magánszemélyeknek is fontos, illetve, hogy bár az eddigi – Dél-Szlovákia nyelvi tájképével kapcsolatos – kutatások (l. pl. Laihonen 2012, Szabó Mihály 2013, Satinská 2013, Misad 2016) azt mutatják, hogy a szóban forgó területen a magyar nyelv vizuális reprezentáltsága nem megfelelő – vagyis nem jelenik meg minden olyan helyzetben, amelyben erre a kisebbségi nyelvhasználati törvény értelmében mód lenne –, ez mégsem tekinthető általánosnak minden magyar többségű település esetében.

Irodalom

- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Bartha Csilla – Laihonen, Petteri – Szabó Tamás Péter 2013. Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben: egy új kutatási területről. *Pro Minoritate* 23/3. 13–28.
- Bauko János 2018. Komárom/Komárno névszemiotikai tájképe. In: Tódor Erika-Mária – Tankó Enikő – Dégi Zsuzsanna (szerk.): *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség I. Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet*. Kolozsvár: Scientia Kiadó. 55–70.
- Blommaert, Jan 2013. *Chronicles of complexity: Ethnography, superdiversity and linguistic landscapes*. Tilburg Papers in Culture Studies 29. Tilburg: Tilburg University. https://www.tilburguniversity.edu/sites/tiu/files/download/tpcs%20paper29_2.pdf
- Blommaert, Jan – Maly, Ico 2014. *Ethnographic linguistic landscape analysis and social change: A case study*. Tilburg: Tilburg University. https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/4933877/paper100_Blommaert_maly_ELLA_case_study_Ghent.pdf (2019. 12. 19.)
- Csernicskó István 2016. A dinamikusan változó nyelvi tájkép: Kárpátalja példája. *Acta Humana. Emberi jogi közlemények* 3/3: 91–105.
- Gorter, Durk 2013. Linguistic Landscapes in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics* 33: 190–212.

- Gorter, Durk 2017. A nyelvi tájkép tanulmányozása: bevezetés a tudományterületbe. *Regio* 25/3: 31–49.
- Haugen, Einar 1972/2001. The ecology of language. In: Fill, Alwin – Muhlhausler, Peter (eds.): *The ecolinguistics reader: Language, ecology and environment*. London, New York: Continuum. 57–66.
- Holecz Margit – Bartha Csilla – Varjasi Szabolcs 2016. Új paradigma vagy térfoglalás? Nyelvhasználók a periférián és a többnyelvűség kritikai (nyelvi) tájképe. In: Kenesei István – Bartha Csilla (szerk.): *Általános nyelvészeti tanulmányok XXVIII*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 73–91.
- Jaworski, Adam – Thurlow, Crispin 2010. Introducing semiotic landscapes. In: Jaworski, Adam – Thurlow, Crispin (eds.): *Semiotic Landscapes: Image, Text, Space*. London: Continuum. 1–40.
- Kiss Jenő 2007. Identitás és anyanyelv a magyarság életében. *Magyar Tudomány* 178: 805–809.
- Laihonen, Petteri 2012. Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 3: 27–49.
- Laihonen, Petteri – Csernicskó István 2017. Kísérlet egy összehasonlító vizsgálatra: a nyelvi tájkép dél-szlovákiai, székelyföldi és kárpátaljai falvakban. *Regio* 25/3: 50–81.
- Landry, Rodrigue – Bourhis, Richard 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. *Journal of Language and Social Psychology* 16: 23–49.
- Misad Katalin 2016. Vizuális nyelvhasználat Dél-Szlovákiában. Mutatvány Dunaszerdahely intézményeinek nyelvhasználatából. *Irodalmi Szemle* LIX/10: 58–74.
- Pál József – Újvári Edit 2001. Szimbólumtár. *Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*. Budapest: Balassi Kiadó.
- Satinská, Lucia 2013. Bratislavský Prešburg: Napjaink Pozsonya nyelvi tájképének többnyelvűsége. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 2: 89–108.
- Scollon, Ron – Scollon, Suzie Wong 2003. *Discourses in place: Language in the material world*. London: Routledge.
- Scollon, Ron – Scollon, Suzie Wong 2004. *Nexus analysis: Discourse and the emerging internet*. London: Routledge.
- Szabó Mihály Gizella 2013. A dél-szlovákiai nyelvi tájkép. A tájképet alakító szereplők és a kétnyelvű feliratok típusai. Elhangzott: *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 2013. május 23.
- Szabó Tamás Péter 2015. Mi minden fér a képre? *Nyelv és Tudomány*, 2015. június 2. <https://www.nyest.hu/hirek/mi-minden-fer-a-kepre> (2019. 12. 19.)

Tódor Erika-Mária 2018. A vizuális nyelvhasználat vizsgálata magyar nyelvterületeken. In: Tódor Erika-Mária – Tankó Enikő – Dégi Zsuzsanna (szerk.): *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség I. Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet*. Kolozsvár: Scientia Kiadó. 111–124.

Tóth Etelka 2018. A honlap mint nyelvi tájkép. In: Tódor Erika-Mária – Tankó Enikő – Dégi Zsuzsanna (szerk.): *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség II. Nyelvhasználati terek és nyelvi sokszínűség*. Kolozsvár: Scientia Kiadó. 53–63.

Internetes hivatkozások

W1 – <http://www.nemzetijelkepek.hu/unnepek.shtml> (2019. 10. 12.)

W2 – <https://www.velemjaro.sk/telepulestar/bos> (2019. 10. 12.)

W3 – <https://gabcikovo.sk/hu/fooldal/tortenelmunk.html> (2019. 10. 12.)